UOT 94; UOT 94”19/...”

NƏRGİZ ƏLİYEVA
Bakı Dövlət Universiteti
Avropa və Amerika ölkələrinin yeni və müasir tarixi kafedrasının doktorantı
nargiz.aliyeva-7@bsu.edu.az

BİRİNCİ DÜNYA MÜHARİBƏSİNİN SONLARINDA BÖYÜK BRİTANİYANIN CƏNUBİ QAFQAZ SİYASƏTİNDƏ NEFT AMİLİ

1917-ci ildə *Rusiyada siyasi rejimin dəyişməsi nəticəsində regionda yaranan daxili siyasi böhran Böyük Britaniyanın müharibə maraqlarına ciddi zərbə vurmuşdu. Bolşevik çevrilişindən sonra isə Şərq cəbhəsinin süqutu Böyük Britaniyanın regiona müdaxiləsini zəruri hala gətirmişdi. Böyük Britaniyanın Cənubi Qafqazla bağlı aktiv siyasəti 1917-ci ilin sonlarından etibarən başlamışdı. Məqalədə Böyük Britaniyanın general Denstervilin başçılığı ilə göndərilmiş ilk missiyasının məqsədinin iqtisadi deyil, hərbi və strateji aspektlərdən irəli gəldiyi izah edilmişdir. Belə ki, Böyük Britaniya üçün prioritet məsələ Hindistanı və Əfqanıstanı düşməndən qorumaq üçün Xəzər dənizinə və Cənubi Qafqaza nəzarət etmək idi.*

Açar sözlər: Böyük Britaniya, Cənubi Qafqaz, Birinci Dünya müharibəsi, neft, Rusiya.

Giriş. Üç il sürən müharibə həmçinin qərb cəbhəsindəki hərbi məğlubiyyətlərlə yanaşı imperiyadakı qeyri-sabit daxili vəziyyət 1917-ci ilin əvvəllərində Rusiya İmperiyasında çar rejiminin devrilməsi ilə nəticələndi. Baş verən hadisələr isə öz növbəsində Böyük Britaniyanın həm Qərb həm də Şərq cəbhəsindəki hərbi-siyasi planlarına ciddi təhlükə yaratmışdı. Müvəqqəti Hökumətin müttəfiqlərə və müharibəyə olan münasibəti Fransa və Böyük Britaniya üçün həyati əhəmiyyətli məsələyə çevrilmişdi. Qısa müddət içərisində yeni hökumət rəsmiləri düşmən üzərində qələbə əldə olunana qədər döyüşəcəklərini, bununla yanaşı Çar Rusiyası ilə müttəfiqlər arasında əldə edilən bütün razılaşmalara sadiq olduqlarını bildirdilər [3, p.14]. Lakin Müvəqqəti Hökumət ilə Fəhlə və Əsgər Deputatları Soveti arasındakı rəqabət Müvəqqəti Hökumətin müharibəyə və müttəfiqlərə olan münasibətinin əhəmiyyətini azaldırdı. Tiflisdə fəaliyyət göstərən ingilis hərbi agenti kolonel F.G. Marş 1917-ci il 27 aprel hesabatında qeyd edirdi ki, Fevral inqilabından sonra Rusiyanın bir çox yerlərində olduğu kimi Cənubi Qafqazda da ordu strukturu dəyişdirilmişdi. 1917-ci ilin mart ayının sonlarından etibarən Çar Rusiyası dönəmində fəaliyyət göstərən Qafqaz canişinin vəzifəsini Müvəqqəti Hökumətin təyin etdiyi dörd nəfərdən ibarət kollegiya öz üzərinə götürmüşdü. Lakin görülən tədbirlərə baxmayaraq Fəhlə və Əsgər Deputatları Sovetinin təşəbbüsü ilə regionda fəaliyyət göstərən orduda nizam – intizamın pozulması ilə Qafqaz və İran cəbhələrinin tədricən dağılması prosesi başlamışdı. İngilis hərbi agentinin fikrincə, müttəfiqlərin Rusiyanı müharibədə saxlamaq üçün yeganə çıxış yolu Fəhlə və Əsgər Deputatları Sovetinin rəhbərlərinə yaxınlaşıb, təsir göstərmək idi. Belə ki, artıq Böyük Britaniya hökumətinə aydın idi ki, Petroqradda ikihakimiyyət hökm sürür və ordunu bilavasitə əlində saxlayan Fəhlə və Əsgər Deputatları Sovetinin rəhbərliyi qəti şəkildə müharibənin davam etdirilməsinin əleyhinədir. [12] Buna görə də, Rusiya cəmiyyətində və dövlətində baş verən inqilabi dəyişiklik Britaniya və onun müttəfiqləri üçün böyük itki idi. Eyni zamanda Rusiyanın müharibədən çıxacağı təqdirdə Qafqaz və İran cəbhəsində orduda olan dağınıqlıq Almaniya və Osmanlı İmperiyasına bu regionda hərbi və siyasi mövqe qazanmasına kömək edəcəkdi [13, p.303].

Müharibə dövründə Cənubi Qafqazın hərbi-siyasi əhəmiyyətinin artması. Bolşevik çevrilişi müttəfiqlərin Şərq cəbhəsindəki vəziyyətini daha da çıxılmaz hala salmışdı. Belə ki, bundan əvvəl Müvəqqəti Hökumət Rusiyanı düşməndən müdafiə məqsədilə müharibədə saxlamışdısa, indi hakimiyyətə gələn bolşeviklər dərhal Almaniya və Osmanlı İmperiyası ilə sülh müqaviləsi bağlayaraq müharibədən çıxmağa can atırdı [2, p.56].

Britaniyanın müharibə dövründə Rusiyanın daxili – siyasi məsələlərinə qarışacaq hərbi və maddi imkanı yox idi. Böyük Britaniya hökuməti mümkün təhlükənin qarşısını almaq üçün həll yolu kimi, Bolşevik Hökumətini Çar Rusiyası ilə müttəfiqlər arasında bağlanmış müqavilələrə sadiq

olacaqları təqdirdə de-fakto tanımağa hazır idi. İngilislərin bu siyasətindəki əsas prioritet məsələ isə, Qərb cəbhəsi ilə yanaşı Yaxın Şərq hərbi kampaniyasında əldə etdikləri uğurları düşmənin xeyrinə itirməmək idi [3, p.20]. Lakin Bolşevik hökumətinin müharibəyə qarşı münasibəti Antanta ölkələrinin əleyhinə olduğu üçün Fransa və İngiltərə qısa müddət ərzində Rusiyaya hərbi müdaxilə etməyə hazırlaşırdılar. Fransa və İngiltərə arasında 1917-ci ilin dekabrın 23-də bağlanan müqavilədə müttəfiqlər Rusiyanın cənubunun parçalanmasına dair razılığa gəldilər. Belə ki, müqaviləyə əsasən Fransa Qara dənizin şimalında düşmənə qarşı müqavimət göstərməli idi. Qara dənizin cənub – şərqi yəni Qafqaz regionu isə Böyük Britaniyanın nüfuz dairəsinə daxil olurdu [1, s.114].

1917-ci ilin sonlarından etibarən Qafqazın Almaniya üçün əhəmiyyəti əsasən iqtisadi və strateji faktorlara əsaslanırdı. Mərkəzi Güclər üçün yeganə neft mənbəyi Ruminiya və Qalisiya nefti olduğu üçün Bakı nefti xüsusilə iqtisadi baxımdan Almaniya üçün həyati əhəmiyyət kəsb edirdi. İngilislərin əldə etdikləri kəşfiyyat mənbələrinə görə, Bakı və Qrozni neft yataqlarının hasilatı Ruminiya və Qalisiyanın neft hasilatından dörd dəfə çox idi. Beləliklə, Almaniya bu neft yataqlarının hasilatının yarısını təmin edərsə, neft ehtiyatları üç dəfə artacaqdı. Britaniya üçün əsas təhlükəli məqam isə, Almaniyanın Qafqazı işğal edəcəyi təqdirdə region onun üçün əsas xammal və ərzaq tədarükçüsü ola bilərdi [11].

İngilis hərbi administrasiyasının Cənubi Qafqazla bağlı siyasəti isə regionun xristian əhalisi (gürcülər və ermənilər) arasından ingilislərin rəhbərliyi altında Osmanlı ordusuna qarşı müqavimət göstərəcək yeni bir ordunun təşkil edilməsi sxemi idi. Yaradılacaq yeni ordu Britaniyanın İraqdakı qüvvələrinin sağ cinahını qorumağa xidmət edəcəkdi. Bununla yanaşı Osmanlı İmperiyasının hərbi – siyasi dairələri tərəfindən irəli sürülən "Turan hərəkatına" qarşı sədd təşkil edə bilərdi. Bu sxemin qurulmasını isə əvvəllər Hindistanda ingilis ordusunun zabiti vəzifəsində çalışan general-mayor C.L.Denstervilə tapşırılmışdı [6, p.69]. General Denstervil gürcülər və ermənilərdən əlavə ukraynalılar və kazakların yerli hökumətləri ilə əlaqəyə girərək onları gələcəkdə mümkün olan Almaniya – Rusiya – Osmanlı blokuna qarşı Cənu-Şərq İttifaqına cəlb etməli idi. Lakin bu məsələdə ki, problem Cənubi Qafqazın yerli əhalisi əsasən sosialist olmaqla yanaşı anti-militarist mövqelərə sahib idilər. Kazaklar isə onların əksinə monarxizmə meylli idilər [7, p.34-37]. Məhz bu səbəbdən Denstervilin Qafqazdakı missiyasının əsas xarakteri hərbi deyil, daha çox siyasi bacarıqlar tələb edirdi.

1918-ci ilin əvvəllərində Böyük Britaniyanın mərkəzi Tiflisdə yerləşən Qafqaz missiyasının rəisi vəzifəsində çalışan general Offli Şor Həmədanda general Denstervillə görüşən zaman Cənubi Qafqazda yerli əhali arasındakı əhval-ruhiyyəni ona çatdırmışdı. Offli Şorun ilkin məlumatına görə gürcülər türklərə qarşı müqavimətdə ingilislərin köməyinə arxalanmaqdansa almanlarla sövdələşməni daha məqsədə uyğun hesab edirdilər [9, p.17-18]. Bu səbəbdən də, Müharibə Kabinetinin verdiyi qərara əsasən general Denstervil qısa müddətdə Qafqaz hərbi missiyasına kömək etmək üçün Tiflisə getməli idi.

1918-ci ilin mart ayında imzalanan Brest-Litovsk sülh müqaviləsi nəinki Osmanlı imperiyasına, həmçinin, Almaniyaya da Qafqaza nüfuz etməsi üçün yeni fürsətlər vermişdi. Artıq 1918-ci ilin aprel ayında Böyük Britaniyanın Tiflisdəki qüvvələri Gürcüstan ərazisinə alman qoşunları yerləşdirilməzdən əvvəl şəhəri tərk etmək məcburiyyətində qalmışdı. Almanların və türklərin regionda irəlilədiyi bir zamanda Böyük Britaniyanın hərbi administrasiyası üçün əsas prioritet məsələ düşmənin mümkün qədər Xəzər hövzəsinə yaxınlaşmasına maneə olmaq idi. Buna görə də, ingilislər qısa müddətdə Xəzər donanmasına nəzarət etməklə yanaşı, İranın şimal-qərb dəhlizində təhlükəsizliyi də qoruyub saxlamalı idilər. Hərbi komitə tərəfindən Bağdaddakı qüvvələrə başçılıq edən general Marşala dərhal mövcud qüvvələri Denstervilə kömək üçün göndərməsi əmri verilmişdi. Lakin general Marşal hərbi qüvvələrin İran və Xəzər bölgəsindən daha çox Yaxın Şərq bölgəsində türklərə qarşı müdafiəni təşkil etmək üçün lazım olduğuna inanırdı [10, p.282-283]. General Marşaldan fərqli olaraq Denstervil üçün ilk növbədə Bakının təhlükəsizliyini təmin etmək həm Xəzər dənizinə nəzarət etmək üçün, həm də neft mənbələrini düşmənin əlinə keçməsinə maneə olmaq üçün zəruri idi [4, p.188].

Bakı sakinlərinin əksəriyyətinə (ermənilərə və ruslara) aydın idi ki, öz səyləri ilə şəhəri düşməndən müdafiə edə bilməyəcəklər. Bolşeviklər müharibə dövründə neftə olan böyük tələbat üçün nəyin bahasına olursa, olsun Bakının müdafiəsini təşkil etmək fikrində idilər. Lakin bu işdə

ingilislərin Bakıya gələrək, onlara kömək etməsinin əleyhinə idilər. Beləliklə, Bakı Soveti daxilində baş verən siyasi böhran nəticəsində Xalq Komissarlar Soveti buraxıldı. Bakı Soveti dağıldıqdan sonra erməni millətçilərinin dəstəklədiyi Sentro Kaspi Diktaturası quruldu. Yeni hökümətin qəbul etdiyi qərara əsasən Bakının müdafiəsini təşkil etmək üçün ingilislər şəhərə dəvət ediləcəkdi. Uzun müddət bu fürsəti gözləyən general Denstervil Ənzəli limanındakı rus gəmilərini ələ keçirərək Bakıya doğru hərəkətə keçdi [7, p.137; 141-143]. Lakin, qeyd edilməlidir ki, Şərq Komitəsinin sədri Lord Kerzon Denstervilin qüvvələri ilə Bakıya doğru hərəkət etməsinə qarşı idi. Belə ki, Lord Kerzon qətiyyətlə bildirirdi ki, ingilis qüvvələrinin əsas hədəfi İran cəbhəsində türklərin irəliləməsinin qarşısının almaqdır. İrandakı ingilis qüvvələrinin Bakıya aparılacağı təqdirdə, İran səddi zəifləyəcəkdi. Bakıya müdaxilə məsələsi Böyük Britaniya hərbi dairələrində fikir ayrılıqlarına səbəb olsada, Osmanlı – Azərbaycan qoşunlarının sürətlə ölkənin qərbindən şərqinə doğru irəliləməsi bu fikir ayrılıqlarının bir kənara qoyulmasını labüd edirdi. İşğaldan sonra ingilislərin əsas məqsədi düşmən qüvvələrindən Bakı neftini qorumaq, hər hansı bir təhlükə olduğu təqdirə isə neft kəmərlərini və quyularını məhv etmək idi [5, p.35; 42].

İngilislərin Bakını ələ keçirməsi, həm Almaniya, həm də Sovet Rusiyası üçün böyük bir zərbə oldu. Beləki, Almaniya Bakını ələ keçirmək üçün həmçinin Osmanlı qüvvələrini buradan uzaqlaşdırmaq məqsədilə Qafqaza yeni hərbi qüvvələr göndərmişdi. Bütün bunlara baxmayaraq, ingilislər özləri də Bakıda mövqelərini qoruyub saxlaya bilmədi. Sentyabrın 14-də baş verən qeyri - bərabər döyüşdə, Azərbaycanın istiqlalı üçün canlarından keçməyə hazır olan Qafqaz İslam Ordusu qalib gəldi. Beləliklə, 15 sentyabr 1918-ci ildə Bakı düşmən ünsürlərdən təmizlənir [1, s.128; 131].

Elmi ədəbiyyatlarda Densetvilin missiyasının uğursuzluğu və məqsədi ilə bağlı müxtəlif təzadlı fikirlər mövcuddur. Tarixçilər missiyanı müttəfiqlərin Rusiyadakı vətəndaş müharibəsinə müdaxiləsinin ilkin mərhəlisi və yaxud da Yaxın Şərq hərbi kampaniyasının son mərhəsləsi kimi xarakterizə edirlər.

Denstervilin missiyasının uğursuzluqla başa çatmasına aşağıdakı üç əsas amil əsaslı təsir göstərdi:

1. Şimal-qərbi İrandakı Şahsevən, Gilandakı Cəngəli hərakatının rəhbərləri həmçinin, Ənzəlidə bolşeviklərin ingilislərə qarşı təbliğatı nəticəsində ingilis qüvvələri Bakiya olduqca gec çatdılar. Bu zaman artıq Bakı "İslam Ordusu" tərəfindən mühasirəyə alınmışdı. Bütün bunlardan əlavə 1918-ci ilin yay aylarına qədər İranda fəaliyyət göstərən keçmiş çar Rusiyasının hərbi hissəsinə başçılıq edən Lazar Biçeraxovun ingilislər və bolşeviklər arasında müxtəlif vasitələrlə siyasət dəyişdirməsi Denstervilin işinin çətinləşməsinə şərait yaradırdı;
2. Denstervilin sərəncamında olan hərbi qüvvələrin və texnikanın məhdudluğu;
3. Ruslar və ermənilər arasındakı fikir ayrılığı səbəbindən şəhərin müdafiəsinin düzgün təşkil edilməməsi [8, p.136].

Bütün bunlara baxmayaraq, missiya 1918-ci ildə Böyük Britaniyanın Şərq strategiyasında mühüm rola malik idi. İngilislərin Bakıdakı mövcudluğu düşmən dövlətlərin Bakı neftini əldə etməsini təxmini altı həftə gecikdirdi. Həmçinin ingilislər Bakını tərk etdiyi müddətdən sonra da Mərkəzi Güclər Bakı neftini tədarük edə bilmədilər. Nəzərə alsaq ki, Qərb cəbhəsində almanlar kəskin neft qıtlığı ilə üzləşdiyi bir zamanda bu şərait Müttəfiqlər üçün əhəmiyyətli uğur idi [6, p.80].

Həmçinin 1918-ci ildə Böyük Britaniyanın Qafqaz missiyasının əsas məqsədi iqtisadi maraqlar deyil də, özünün Orta Şərqdəki mövqeyini qoruyub saxlamaq idi. Bu missiyanın rəsmi icmalı Şərq Komitəsinin üzvü Edvin Montaqu tərəfindən yazılmış memorandumda təsvir edilmişdir. Belə ki, o missiyanın üç əsas məqsədinin olduğunu vurğulayır. İlk mühüm məqsəd ermənilər "türklərin zülmündən qorumaq"; Hindistanı almanların və türklərin hücumlarından qorumaq; və nəhayət İraqdakı ingilis qüvvələrinin sağ cinahını qorumaq idi. Şəraitdən asılı olaraq 1918-ci ildə Böyük Britaniyanın Qafqazla bağlı əsas siyasəti müdafiə məqsədi güdürdü [8, p.137].

1918-ci ilin sentyabrın sonlarında türklərin Suriya və Fələstin bölgəsində yaşadıqları ardıcıl məğlubiyyətlər həmçinin Bolqarıstanın Antantaya məğlub olması onların müharibədəki vəziyyətini kəskinlədirdi. Beləliklə, türklər 1918-ci ilin 30 oktyabr tarixində Antanta ilə atəşkəs imzalamağa məcbur oldular. Atəşkəsin əsas müddəalarından biri də, türk ordusunun dərhal Qafqazdan və şimal – qərbi İran ərazisindən çıxarılması idi. Buna baxmayaraq, almanların hələ də Gürcüstan ərazisindəki varlığı, Rusiyadakı davam edən vətəndaş müharibəsi Böyük Britaniyanın regiondakı maraqlarına

ciddi zərbə vururdu. Məhz, bu səbəblərdən Böyük Britaniyanın öz imperialist maraqları uğuruna Cənubi Qafqazı işğal etməsi zəruri hal idi [3, p.97].

Hərbi Komitə Qafqazı və Bakını işğal etməyi general-mayor V.M.Tomsona həvalə etmişdi. Böyük Britaniya bu missiyanın beynəlxalq xarakterə malik olduğunu göstərmək üçün missiyanın tərkibinə az saylı Müttəfiqlərin də heyətini daxil etmişdi. Böyük Britaniya hökuməti bu missiyada Azərbaycan hökumətini rəsmi şəkildə tanımasa belə, Antanta ölkələri ilə birgə onun faktiki hökuməti ilə danışıqlar aparırdı. Belə ki, Böyük Britaniya hökuməti Azərbaycana hələ də keçmiş Rusiya imperiyasının bir hissəsi kimi yanaşırdı. Məhz bu səbəbdən də, general Tomson Bakı neftinin bolşeviklərin və ingilislərin mənafeyinə zərər vuracaq hər hansı bir ünsürün əlinə keçməsinin qarşısını almaq üçün neft hasilatını da öz nəzarətinə götürür. Böyük Britaniyanın Cənubi Qafqaza tam nəzarət etməsi üçün təkcə Bakının işğalı kifayət etmirdi, bu şəraitdə Tiflis və Batum şəhərlərinin də işğalı zəruri idi. Tiflis və Batumun işğalı nəticəsində Batumla Bakı arasındakı dəmir yolu xətti də ingilislərin nəzarəti altına keçəcəkdi [7, p.163-164; 169].

Nəticə. Müharibənin ilk illərində Qafqaz cəbhəsi Antanta üçün ikinci dərəcəli cəbhə idisə, çar Rusiyasının devrilməsindən sonra region xüsusilə Böyük Britaniya üçün mühüm əhəmiyyət kəsb etməyə başlamışdı. Qeyd edildiyi kimi, Böyük Britaniyanın Qafqaza göndərdiyi birinci missiyanın əsas məqsədi alman, həmçinin, türk qoşunlarının Azərbaycan ərazisindən keçərək Hindistan və Əfqanıstan üçün mümkün gələcək hərbi təhlükələrin qarşısını almaq idi. Şübhəsiz, ingilislərin regionla bağlı bu siyasətində bölgənin strateji əhəmiyyətindən əlavə neft amili də az rol oynamamışdır. Çünki müharibənin son illərində neft ciddi şəkildə əhəmiyyət qazanmağa başladı. Döyüşən dövlətlər müharibəni davam etdirmək üçün təhlükəsiz neft mənbələrinin axtarışında idi. Beləliklə, Böyük Britaniyanın müharibə bitdikdən sonra Qafqaza göndərdiyi ikinci missiyanın məqsədi isə, bolşevikləri Bakı neftindən məhrum etmək, həmçinin, Sovet Rusiyasına qarşı hərbi mübarizə təşkil etmək üçün mərkəzi Bakıda yerləşən baza yaratmaq idi.

ƏDƏBİYYAT

1. Həsənli, C.P. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin xarici siyasəti (1918-1920). - Bakı, "GARISMA" MMC, - c.1 - 2009, - 576 s.
2. Brian, P. Dunsterforce and the defence of Baku, August – September 1918. // Revolutionary Russia, - 1997, vol.10, - p.55-71.
3. Caglayan, K. T. British Policy Towards Transcaucasia, 1917-1921. - New Jersey, Gorgias Press, - 2010, - 261 p.
4. Dunsterville, L. C. The Adventures of Dunsterforce. – London, - Edward Arnold, - 1920, 372 p.
5. Gokay, B. The battle for Baku (May-September 1918): a peculiar episode in the history of the caucasus. // Middle East Studies, - 1998, vol.34, - p.30-50.
6. Head, M. The Caspian Campaign: part I: first phase – 1918. // Warship International, - 2016, vol.53, no.1, - p.69-81.
7. Kazemzadeh, F. The struggle for Transcaucasia, 1917-1921. – New York, reprinted Hyperion Press, - 1981, 356 p.
8. Lemon, E.J. Dunsterforce or Dunsterfarce? Re-evaluating the British mission to Baku, 1918. // First World War studies, – 2015, vol.6, - p.133-149.
9. Lenczowski, G. Russia and the West in Iran, 1918-1948. - New York, - Cornell University Press, - 1949, 383 p.
10. Marshall, W. Memories of Four Fronts. – London, - Ernest Benn, Ltd, - 1929, 340 p.
11. Memorandum on the Caucasus by the Political Intelligence Department of the Foreign Office // The National archives of UK, CAB 24/52/G.T.4509.
12. Report from Col. F.G.Marsh, Caucasus military agent, dated April 27, 1917, Tiflis // The National archives of UK, CAB 24/14/G.T.874.
13. Ullman, R. Britain and the Russian Civil War 1917-1921. - Princeton, - Princeton University Press, vol 1, - 1961, 360 p.

НАРГИЗ АЛИЕВА
Бакинский государственный университет
Докторант кафедры новой и новейшей истории стран Европы и Америки

НЕФТЯНОЙ ФАКТОР В ПОЛИТИКЕ ВЕЛИКОБРИТАНИИ НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ

В 1917 г. в результате смены политического режима в России внутриполитический кризис в регионе серьёзно затронул военные интересы Великобритании. После большевистского переворота крах Восточного фронта потребовал вмешательства Великобритании в регион. Активная политика Великобритании в отношении Южного Кавказа началась в конце 1917 года. В статье пояснялось, что цель первой миссии Великобритании, посланной под руководством генерала Денстервилля, была не экономической, а военно-стратегической. Таким образом, приоритетом для Великобритании стал контроль над Каспийским морем и Южным Кавказом для защиты Индии и Афганистана от врага.

Ключевые слова: Великобритания, Южный Кавказ, Первая Мировая война, нефть, Россия.

NARGIZ ALIYEVA
Baku State University
Doctoral student of the department of new and modern history of European and American countries

THE OIL FACTOR IN THE SOUTH CAUCASUS POLICY OF GREAT BRITAIN AT THE END OF THE FIRST WORLD WAR

In 1917, as a result of the change of the political regime in Russia, the internal political crisis in the region seriously affected the war interests of Great Britain. After the Bolshevik coup, the collapse of the Eastern Front necessitated Great Britain's intervention in the region. Great Britain's active policy regarding the South Caucasus began at the end of 1917. In the article, it was explained that the purpose of the first mission of Great Britain sent under the leadership of General Densterville was not economic, but military and strategic. Thus, the priority for Great Britain was to control the Caspian Sea and the South Caucasus to protect India and Afghanistan from the enemy.

Keywords: Great Britain, South Caucasus, World War I, Oil, Russia.

Məqalənin redaksiyaya daxil olduğu tarix: 21 sentyabr 2023-cü il.
Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 05 oktyabr 2023-cü il.
Rəyçilər: t.ü.f.d. Məmmədağa Baxışov, t.e.d. Qabil Əliyev.